

Posudek školitele

Imaginární vnější svět: Obraz „Západu“ v československé společnosti v období přestavby

Kristina ANDĚLOVÁ

Bakalářská práce, FF UK, Praha 2011

Kristina Andělová se ve své bakalářské práci zaměřila na obraz Západu v československé společnosti na sklonku státního socialismu. Již volbou svého tématu dala jasně najevo, že nechce kráčet po badatelsky vyšlapaných cestičkách, ale již v rámci bakalářského studia usiluje o otestování badatelských postupů, jimiž by se dostala na kloub subtilnějším otázkám: Jak lidé v pozdním socialismu vlastně uvažovali? Co je nejvíce páliło? Kde důvěřovali socialistickému příslibu a kde v nich naopak hlodaly největší pochybnosti o udržitelnosti socialismu? Obraz Západu ve veřejném prostoru tak pro ni nebyl cílem, nýbrž místem, kde lze pohlédnout k myšlenkovému světu lidí a postihnout jejich připravenost ke konformismu nebo naopak nekonformnímu jednání.

I proto zasadila obraz Západu do širších historických souvislostí. V průběhu práce dokonce hrozilo, že se téma rozšíří a rozpadne do tří pomyslných celků – představ o Československu jako mostě mezi Východem a Západem po r. 1945, myšlení o Západě v šedesátých letech a nakonec eroze dichotomie mezi Západem a Východem v období přestavby. Nakonec se však Kristině Andělové podle mého soudu podařilo udržet jednotu výkladu: vyvodit z historických kořenů obraz Západu na prahu přestavby a sledovat pak konstantní prvky a proměny tohoto obrazu v posledních letech komunistické diktatury.

Podle ústředního argumentu práce byl imaginární vnější svět Západu důležitou součástí státně socialistického uspořádání. Byl vnějším „skutečně“, ale symbolicky byl „uvnitř“, neboť plnil roli kontrastní fólie existujícího uspořádání, a to jak v pozitivním (iluzivním), tak negativním (varovném) smyslu. Umožňoval lidem promítnout své ideály i obavy do symbolického světa někde vně a jejich vztažením k realitě státního socialismu vytvářet a připisovat významy. Autorka dle mého názoru velmi správně poukazuje na skutečnost, že napodobování západních konzumních statků (výrobků, hudby) či jiné formy osvojování západního světa mělo dlouho výrazně stabilizační účinky, neboť umožňovalo vytrhnout tyto komodity z jejich původních

významů a domestikovat je jako součást kvalitního život a v socialistické společnosti. Ani přestavbový experiment nenaboural zcela stabilizační účinky „imaginárního vnějšího světa“ (tedy iluzivních obrazů o západní hojnosti a odstrašujících obrazů nejistoty a války): podle stávajících poznatků se zdá, že tento symbolický řád se zhroutil až během roku 1990 ve sledu turbulentních událostí a nových ideologických experimentů.

Pokud bych měl z perspektivy školitele zmínit místo, na němž by bylo záhodno v budoucnu ještě zapracovat, poukázal bych na – podle mého názoru ne zcela přesvědčivé – propojení životopisných vyprávění s analýzou Mladého světa a dalších textů. Netvrdím, že tyto typy pramenů propojit nelze, a musím dokonce uznat, že autorce její paralelní použití těchto dvou typů pramenů argumentačně nakonec perfektně vychází, v průběhu výkladu však může mít čtenář jisté pochybnosti, zda a jak je vhodné propojit životopisná vyprávění, tedy to, jak lidé vzpomínají na dřívější dobu, s analýzou pozůstatků, tedy tím, jak lidé mluvili před r. 1989.

Nemám však pochybnosti, že autorka toto propojení dokáže již nyní obhájit a v budoucnu dále rozpracovat. Jsem rád, že dnes intelektuálně zraje generace tak zvědavých a konceptuálně odvážných studentů jako je Kristina Andělová. Ač je tedy mé doporučení k obhajobě primárně dáno jejím badatelským a intelektuálním výkonem, který prokázala ve své bakalářské práci, nemohu nechat stranou i poukaz na skutečnost, že se dle mého názoru v českém prostředí etabluje (či posiluje) kritická veřejnost, která může mít v budoucnu, dostane-li se jí podpory a dalšího vedení, pro humanitní vědy velký význam.

PhDr. Michal P u l l m a n n , PhD.